अकर्त्तारममूर्त्तञ्च भगवानाह तीर्थवित्। यो जन्तुः स्वकृतैस्तैस्तैः कर्म्मभिर्नित्यदुःखितः। १२४७५
स दुःखप्रतिघातार्थं हन्ति जन्तूननेकधा। ततः कर्म्म समादत्ते पुनरन्यं नवं बहु।
तप्यतेऽथ पुनस्तेन भुक्त्वा पथ्यमिवातुरः। अजस्रमेव मोहान्धो दुःखेषु सुखसंज्ञितः।
बध्यते मथ्यते चैव कर्म्मभिर्म्मन्थवत्सदा। ततो निबद्धः स्वां योनिं कर्म्मणामुदयादिह।
परिभ्रमति संसारं चक्रवद्दुःखवेदनः। स त्वं निवृत्तबन्धस्तु निवृत्तश्चापि कर्म्मतः।
सर्व्ववित् सर्व्वजित् सिद्धो भव भावविवर्ज्जितः। संयमेन नवं बन्धं निवर्त्त्य तपसो बलात्। १२४८०
सम्प्राप्ता बहवः सिद्धिमप्यबाधां सुखोदयां।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि मोक्षधर्म्मपर्व्वणि शुकनारदसंवादे एकत्रिंशदधिकत्रिशतोऽध्यायः॥ ३३१॥
॥ नारद उवाच॥ अशोकं शोकनाशार्थं शास्त्रं शान्तिकरं शिवं। निशम्य लभते बुद्धिं तां लब्ध्वा सुखमेधते।
शोकस्थानसहस्राणि भयस्थानशतानि च। दिवसे दिवसे मूढमाविशन्ति न पण्डितं।
तस्मादनिष्टनाशार्थमितिहासं निबोध मे। तिष्ठते चेदृशे बुद्धिर्लभते शोकनाशनं।
अनिष्टसम्प्रयोगाच्च विप्रयोगात् प्रियस्य च। मनुष्या मानुषैर्दुःखैर्युज्यन्ते स्वल्पबुद्धयः। १२४८५
द्रव्येषु समतीतेषु ये गुणास्तान्न चिन्तयेत्। न तानाद्रियमाणस्य स्नेहबद्धः प्रमुच्यते।
दोषदर्शी भवेत्तत्र यत्र रागः प्रवर्त्तते। अनिष्टवर्द्धितं पश्येत्तथा क्षिप्रं विरज्यते।
नार्थो न धर्म्मो न यशो योऽतीतमनुशोचति। अप्यभावेन युज्येत तच्चास्य न निवर्त्तते।
गुणैर्भूतानि युज्यन्ते वियुज्यन्ते तथैव च। सर्व्वाणि नैतदेकस्य शोकस्थानं हि विद्यते।
मृतं वा यदि वा नष्टं योऽतीतमनुशोचति। दुःखेन लभते दुःखं द्वावनर्थौ प्रपद्यते। १२४९०
नाश्रु कुर्व्वन्ति ये बुद्ध्या दृष्ट्वा लोकेषु सन्ततिं। सम्यक् प्रपश्यतः सर्व्वं नाश्रुकर्म्मोपपद्यते।
दुःखोपघाते शारीरे मानसे चाप्युपस्थिते। यस्मिन्न शक्यते कर्त्तुं यत्नस्तन्नानुचिन्तयेत्।
भैषज्यमेतद्दुःखस्य यदेतन्नानुचिन्तयेत्। चिन्त्यमानं हि न व्येति भूयश्चापि प्रवर्द्धते।
प्रज्ञया मानसं दुःखं हन्याच्छारीरमौषधैः। एतद्विज्ञानसामर्थ्यं न बालैः समतामियात्।
अनित्यं यौवनं रूपं जीवितं द्रव्यसञ्चयः। आरोग्यं प्रियसंवासो गृध्येत्तत्र न पण्डितः। १२४९५
न जानपदिकं दुःखमेकः शोचितुमर्हति। अशोचन् प्रतिकुर्व्वीत यदि पश्येदुपक्रमं।
सुखाद्दुःखतरं दुःखं जीवितेनात्र संशयः। स्निग्धत्वञ्चेन्द्रियार्थेषु मोहान्मरणमप्रियं।
परित्यजति यो दुःखं सुखञ्चाप्युभयं नरः। अभ्येति ब्रह्म सोऽत्यन्तं न तं शोचन्ति पण्डिताः।
त्यज्यन्ते दुःखमर्था हि पालनेन च ते सुखाः। दुःखेन चाधिगम्यन्ते नाशमेषां न चिन्तयेत्।
अन्यामन्यां धनावस्थां प्राप्य वैशेषिकीं नराः। अतृप्ता यान्ति विध्वंसं सन्तोषं यान्ति पण्डिताः। १२५००
सर्व्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः। संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितं।
अन्तो नास्ति पिपासायास्तुष्टिस्तु परमं सुखं। तस्मात्सन्तोषमेवेह धनं पश्यन्ति पण्डिताः।
निमेषमात्रमपि हि वयो गच्छन्न तिष्ठति। स्वशरीरेष्वनित्येषु नित्यं किमनुचिन्तयेत्।